

አመዓባብላ ቋንቋ ትግርኛ

ብመምህር ኤልሳ

አብ ዓለም ዘለዉ ቋንቋታት ንወዲ-ሰብ ዝህብዎ ጥቕሚ ዓቢ፡ዓቢ ኢዩ። ቋንቋ ሓሳባትናን ስምዒትናን ብቐሊሉ እንገልፀሉ መሳርሒ ኢዩ። ከሎም ቋንቋታት ሓዲ ዓይነት ዕድመ፡በዝሒ ተዛራቢ፡ዓለምለካዊ አፍልጦን መስርሕ ምዕባለን እኳ እንተዘይብሎም ንከሎም ማዕረ ዝገብርም ነገር ግን እንተሃለዉ ቋንቋ ናይ ምውላድ፣ ናይ ምዕባይ፣ ናይ ምጂትን ናይ ምሕማምን ባህሪ ከምዘለዎም ሙሁራትን ተመራመርትን ቋንቋታት ይገልፁ ኢዮም።

ቋንቋ ትግርኛ፡ አብ ግዜ ንግስነት አክሱም ቅ.ል.ክ ሓዲ ሚእቲ ዓመት ድ.ል.ክ ድማ ሸውዓተ ሚእትን ሓምሳን ዓመት ቀሊሉ፡እዚ ንግስነት ን850 ዓመታት ዝነበረ ኮይኑ ክሳብ 2010 ዓ.ም.ኢ፡ አብ ዝኮነ ይኹን ድማ 2117 ዕድመ ዘለዎ ምጂኑ ኢዩ ዝእመነሉ፡ይኹን እምበር እዚ ቋንቋ ኣብቲ ሸው እዋን ፅሑፍ ክሰፍር ብዘይምኽአሉ ንአሻሓት ዓመታት አፋዊ ቋንቋ ኮይኑ ከም ዝፀንሐ ብምሁራት ይንገረሉ ኢዩ። ነዚ ዮውን ምዕባለታቱ ሕፁፍን ድፍትን ኪኸውን አገዲድዎዩ ዝብል እምነት ብዙሓት ኢዩ።

ይኹንእምበር ሓዲ ቋንቋ ከም ቋንቋ ኮይኑ ንክቐፅል ብፅሑፍ ዝቐርብ ስርሓውቲ ክህልዉ ግድን ዘይተርፍ ሮቛሒ ኢዩ። ብ1484 ዓ.ም.ፈ ሕጊ ሎን ጭዋ ተሓጊጉ ክሳብ ሎሚ እዋን አገልግሎት የበርኽት ምህላዉ ኩነ ሕጊ ሎን ሳርዳ አብ መበል 16 ክፍለ ዘመን ብትግርኛ ተገሒፉ ከገልግል ምኽአሉ፡ መርጌታ ግርማፅዮን መብራህቶም አብ ፅሑፋቶም ገሊጾም ኢዮም።

መምህር አማኑኤል ሳህለ፡ፀሓፊ ተክአ ተስፋይ፡መምህር ገብረዝጋብሄር ቢሆን፡መምህር ተስፋይ፡መምህር ብርሃነ አቻሜን ካልኣትን አብ ዝተፈላለዩ እዋናት ክፅሑፉን ክጥየቑን ነዚ ሓሳብ ብተመሳሳሊ ክልዕልዎ ተሰሚዖም ወይ ፅሑፎም ኢዮም።

አብዚ እዋን ሓንቲ መፅሓፍ ብብራና ንምፅሓፍ ናይ ብዙሓት ጤለ-ብጊዕን ቆርበት ከም ዘድሊዮ ዝንገር፡ስለዚ፡ቋንቋ ትግርኛ ብፅሑፍ ምቕራብ ካብ ዝጀምር 533 ዓመታት አቢሉ ይገብር ኢልና ኸንግምት ንኸእል ኢና።

ቋንቋ ትግርኛ መሰረቱ ካብ ቋንቋ ግእዝ ኮይኑ፡ቋንቋ ግእዝ አብ ገዳማት፣ አብያተ ክርስትያንን ተመሳሳሊ መንፈሳዊ አገልግሎት አብ ዝህቡ ትካላትን ይጥቕምሉ ኔሮም ኢዮም። እዚ ማለት ቋንቋ ትግርኛ አብ ምዕባይ ዓቢ አስተዋፅኦ ዝገበሩ፡ አብቲ ቐፅሪ አብያተ ክርስትያናት ዝርከቡ ዲያቆናት፡ካህናትን ደብተራታትን ከም ዝነበሩ ዘይከሓድ ሓቂ ኢዩ።

በዚ ከምዚ አመጻፅ ዝመፀ ቋንቋ ትግርኛ ቐስ ብቐስ አብዚ ሎሚ እንርእዮ ዘለና ደረጃ ኢዩ በፂሑ።

ቋንቋ ትግርኛ ማዕቢሉዮ ንምባል እኳ እንተዘይደፈርና ግን ከአ ብዝተፈላለዩ ግዳሳት ተዛረብቲ እቲ ቋንቋ ብዙሕ ከም ዝተሰርሓሉ ይእመን ኢዩ። ምኽኒያቱ፡ ሎሚ ብቋንቋ ትግርኛ ዝተገሓፉ መፅሓፍቲ፣ ምዕቡል መዝገብ ቃላት፣መራኽብቲ ሓፋሽ ክንረክብ ምክአልና ቋንቋ ትግርኛ አብ ሓዲ ደረጃ ንቐድሚት ምኽዱ ይፍለጥ። እዚውን አብዚ ቋንቋ ብተገዳስነት ለይትን ቀትርን አብ ምስራሕ ዝርከቡ ግዳሳት ሰባት ከምስገኑ ዝግባእ ኢዩ።

“ብወገን ቋንቋን ስነ ፅሑፍን ዘኩርዕ ዝተዓቐበ ታሪኽ አሎ ኢዩ። አብ ትግራይ ኩነ አብ ኤርትራ አብዝሓ ቋንቋ ትግርኛ ዝዛረብ ህዝቢ ዘለዉ ቦታ ኢዩ። ብፍላይ እቶም ተጋሩ አብ ትግራይ፡ብሄረ ትግርኛ አብ ኤርትራ ተባሂሎም ዘለዉ ሕዝብታት ናይ ባዕሎም ዝኮነ ፈደልን ሃይማኖታዊ ስነ ፅሑፍን ዘለዎም ጥንታዊ መሰረት ቋንቋናን ስነ ጽሑፍናን ዘመላኸቱ፡ አብ ዳሕራይ ዘመን አብ ኢትዮጵያ፡አብዚ መዳይ ዚ ንዝነብሩ ስልጣነታት ምስኽር ዝኮኑ፡ አብ አእማን ዝተወቐሩ ቅርሶታትን አብ ብራና ዝሰፈሩ ፀሑፋትን ዘለዎ ሕዝቢ ኢዩ።” ነዚ ሓሳብ ዝድግፉ ዝብልዎ ሞጎት ኢዩ።

ብካልእ ሸነኽ ቋንቋ ትግርኛ፡ከምቲ ዝድለ ዘይምዕባሉውን ዘዘራርብ ጉዳይ ኢዩ። ምኽኒያቱ፡ አብ ላዕሊ ከም ዝተጠቐሰ ቋንቋ ትግርኛ አሽሓት ዓመት ዘቐፀረ ከም ምጂኑ መጠን፡እዚ ቋንቋ ከምቶም ካልኣት ቋንቋታት ሃፍታም ዘይምጂኑ ንምንታይ ክብል ግዲ ይኮነካ ኢዩ። ቋንቋ ትግርኛ ሃብታም ድዩ አይኮነን ዝከራከሩ ከም ዘለዉ አይስሕቶን ኢዩ።

አነ ከም አነ ግን ቋንቋ ትግርኛ፡ሃፍታም ቋንቋ ኢዩ ክብል አይኸእል ኢዩ። ነዚ መበልየይ ገለ ነጥብታት ክገልፀ ክፍትን ኢዩ።

ሓዲ ቋንቋ ትግርኛ ብመንፀር ካልኣት ቋንቋታት ክትራኦ ክለካ፡ድኻ ኢዩ ዝብል ርድኢት ኢዩ ዘለኒ። ምኽንያቱ፡አብቲ ቋንቋ ዝነጥፉ ብዙሓት ተመራመርቲ ኮኑ ምሁራት አለዉ ክትብል የፀግመልካ ኢዩ። እቶም አብ ምርምር ዝቀላቐሉ ዘለዉ ሓዲት ምሁራት ድማ አብ ባይታ ወሪዶም ዝሰርሑ ስርሓውቲ ናብ ህዝቢ ወሪዱ እንታይ ለውጢ አምጺኡ ዝብል ሕቶ ዝዕግብ ምላሽ ዝህብ ኮይኑ አይትረኽቦን ኢካ።

አብ መዳይ ቋንቋ ትግርኛ አድሂቡ ዝተወሰነ መድረኻት ከም መስቐል ገልገለ ዝቀላቐል ከም ዘሎ ብወግዒ ወይ ድማ ሲምፖዚየም ተወዲኡ ዝብል ዜና ብፊድዮ ወይ ቲቪ ሳሕቲ ትስምዖ ኢዩ። ግና ከመይ፡ ከመይ ኢዩ? እኒ መን ብከመይ መገዲ ይሳተፍሉ? አብቲ ሲምፖዚየም ዝቐርቡ መፅናዕታት ናብ ህዝቢ ይወርዱዮ። እዚ ዝበሃል ሓበሬታ የብለይን። እንታይ ዝጭብጥ ለውጢ አምጺኡ ግን አብ መዓልታዊ ህይወትናን ስራሕናን እንዕዘቦ ነገር ኢዩ።

አብ ቋንቋ ትግርኛ ኣድሂቦ ክሓሰብ ወይ ክዛረብ እንተለኩ፡ እቲ ናይ መጀመርታ ዝመጸለይ ሓሳብ በዛ ትስዕብ ምሳሌ ክሕብረልኹም፡ “አዲኣ ገዲፋሰ ሓትናኣ ትናፍቅ” ዝብል ምሳሌ ኣዘካኪሩኒ፡እዚ ማለታይ፡ሕብተረሰብና ነቲ ናቲ ዝኮነ ቋንቋ ዘይምቅባሉ እቲ ዝዓበየ ሽግር ኢዩ ኢልዩ ዝሓምን፡፡መብዛሕትኡ ተዛራቢ ቋንቋ ትግርኛ ብቋንቋኡ ካብ ምዝራብ ይኩን ምፅሓፍ፡ንላዕሊ ብካልኣት ቋንቋታት ምዝራብን ምፅሓፍን ይመርፅ፡፡እዚ ሓደ ካብቲ ዓቢይ ዕንቑፋት ተባሂሉ ክግለፅ ዝኸእል ኢዩ፡፡

እዚውን ንምታይ ኢልካ ኣብ ትሓትት፡ሓደ ሓደ ሰባት ዝምልሱልካ መልሲ ክጠቐስ እኳ እንተዘይደለኩ ግን ዘየእምን ሓሳብ ሸው ዮብሉልካ ኢዮም፡፡በዚ ጥራሕ ከይኣክል ዝበዝሐ ናይ ዓለምና ሃገራት ኣብ መኣዲ ትምህርቲ ዝወሃብ ብናይ መኸፈቲ ቋንቋኦም ክከውን ከሎ፡ናይ ሃገርና ኢትዮጵያን ኤርትራን መዲካውን እቲ ዝወሃቦም ዝነበረ ትምህርታት ብቋንቋ እንግሊሽ ወይ ብኣምሓርኛ ብምፅንሖ ናይ ባዕሉ ፀቕጢ ከምዘለዎ ፍሉጥ ኢዩ፡፡

ኣብዚ ዝሓለፈ 26 ዓመታት ድማ እቲ ፅልዎታት ገና መሊኡ ኣይተቐረፍን ክበሃል ይኸእል ኢዩ፡፡ብተነፃፃሪ ኣብ ኤርትራ ይሓይሽ ኢዩ ዝብል ትዕዛብብን ሓበሬታን ብዘሓት ኢዩ፡፡ኣብ ገለ ክፍልታት ተዘይኮይኑ እቲ ዝበዝሐ ማህደረ ትምህርቲ ብቋንቋ ኢንግሊሽ ዝወሃብ ብምጅኑ ካልእ ነቲ ናይ ባዕልና ቋንቋ ትግርኛ ኣብ ዘይምዕባይ ዓብይ ተራ ሒዞ ይርከብ ኢዩ፡፡

ካልእ ቋንቋ ትግርኛ ዝዘረበሉ ቦታታት፡ ኣብ ቐርኒ ኣፍሪቃ፡ ኣብ ዝርከባ ሃገራት ኢትዮጵያን ኤርትራን ጥራሕ ብምጅኑ ድሩትነቱ ይረኣየካ ኢዩ፡፡ኣብ ኤርትራ ኣብ ሰፊሕ ቦታታትን ብብዙሕ ዝቁፅሩ ህዝብን ዝዘረብ ቋንቋ ትግርኛ ኢዩ፡፡ ከም ወግዓዊ ቋንቋ መጠን ድማ ቋንቋ ትግርኛ ዓቢ ባይታን ምዕባላን ከም ዝረኸብ ጥርጥር ዮብሉን ኢዩ፡፡ናብ ኢትዮጵያ እንትንመፅእ ድማ ኣብ ትግራይ ዳርጋ ኣብ ኩሉ ኩርናዓት ይዘረብ ኢዩ፡፡ይኹን እምበር ኣብዘን ዝተቐሰናየን ክልተ ሃገራት ቋንቋ ትግርኛ ይዘረብ እኳ እንተኮነ ካብ ኢትዮጵያ ንላዕሊ ኣብ ኤርትራ እዚ ቋንቋ ከም ዝተሰርሓሉን ከም ዝተፅሓፈሉን ይሕበር ኢዩ፡፡

ነዚ ምኽንያቱ ድማ ኣብ ግዜ ኢንግሊዝን ድሕሪኡን ብቋንቋ ትግርኛ ዝዳለዉ መፅሔታት ይኩን ጋዜጣታትን ምንባርም ይዘንተው ኢዩ፡፡ፊደሎ ጣብያ ተኮነ ካብ ግዜ ሃይለስላሴ ኣትሒዞ ምንባር፡ከምውን ዋላ ሕጂ ክንዕዘብ ከለና ኣብ ኤርትራ ዝተፈላለዩ መፅሓፍቲ፡ምዕባላት መዝገብ ቃላት፡ ኮሚዲታት፡ነዊሕን ሓፀርትን ድራማታትን ደርፍታትን ይፈርዩ ኢዮም፡፡እዚኦም ዝህብዎ ዘለዉ ጥቕምታት ኮነ ኣብቲ ስርሓውቲ ሓደሽቲ ቃላትን ኣጠቓቕማ ቋንቋን እውንታዊ ጎንታቱ ተዓዚብካ፡እዚ ዘይበሃል ስራሕ ከም ዝተሰርሐ ቀሊል ኣብነት ኢዩ፡፡

ብኣንፃሩ፡ኣብ ትግራይ ብኣይ ወገን፡እዚ ዝበሃል ስራሕ ተሰሪሑዮ ምባል ይከብደኒ ኢዩ፡፡ካልእ ይትረፍ እታ ናይ ተለቪዥን ቻኔል ከማን ክሳብ ቀረባ እዋን ንሓደ ሰዓት ጥራሕ ኢዩ ተመሓላልፍ ኔራ፡፡ድራማ፡ፊልም ይኩን ቋንቋ ንምዕባይ ዝሕግዙ ስርሓውቲ ብዙሕ ኣይትርእይን ኢካ፡፡ቐሩብ እኳ ኣብ ደርፍታት ይሓይሽ ኢዩ ዝብል ግምት ኣለኒ፡፡ኣብ 10 ዓመት ክልተ ወይ ሰለስተ ድራማ ተሰሪሑ ዝዕገበሉ ወይ ትንየተሉ ባይታ ምህላውና፡ንትርጉም ባህልን ቋንቋን ግቡእ ቆላሕታ ዘይምህላዉ ወይ ዘይምንባር ብዙሕ ምርምር ኣየድልዮን ኢዩ፡፡መድረኻት ኣብ ትግራይ ምርካቡ ኣዚዩ ኣፅጋሚ ምጅኑ ብዙሕ ግዜ ክዘረብ ትሰምዖ ኢዩ፡፡ኣብ ሕትመት ዘሎ ፀገማት ካብ ምክባር ዋጋ ኣትሒዞን ኣብ ብቕዓቱን ኣብ ግምት ኣእቲካ ንዕንቑፋት ዕቤት ቋንቋ ትግርኛ ገለ ካብቶም ርእያት ማሕለኻታት ምጅናም ዝፅርሑ ነጥብታት ኢዮም፡፡

እቲ ካልእ ሽግርውን ሕብረተሰብ ናይ ምንባብን ምፅሓፍን ባህሊ ዳርጋ ዮብሉን ምባል ይከእል ኢዩ፡፡ካልእ ይትረፍ ክሳብ ሕጂ መፅሓፍ ቁዱስ ብትግርኛ ከምዘተፅሓፈ ዘይፈልጡ ሰባት ኣለዉ፡፡ምኽንያቱ፡ ኣብ ኦርቶዶክሳዊት ቤት ክርስትያን ክሳብ ሕጂ ዳርጋ ብቋንቋ ግእዝዮ ዝፅለ፡ዝሰበክን ኣስተምህሮ ዝወሃብን ዘሎ፡፡እዚ ዋላኻ ሽግር ዮብሉን እንተበልና ኣብቲ ዝዘረበሉ ቋንቋ ፍልጠት ንክይህልዎ ካልእ ማሕለካዮ ዝብል እምንቶ ኣለኒ፡፡ዕብላላ ቋንቋ ኣምሓርኛ ገና ስጋብ ሎሚ ብብዙሕ መገድታት ኣብ ትግራይ ፅዕንትኡ መመሊሱ ይግውድ ምህላዉ ኢዩ፡፡

እዚ ጥራሕ እውን ከይከውን፡ ኣብ ቋንቋ ትግርኛ ባዕሉ ዓቢ ኣፈላልይ ከም ዘሎ ተገይሩ ምሕሳብን ምውራዩን ልሙድ ኮይኑ ኣሎ፡፡ብዙሕ ግዜ ከም እንዕዘብ እዚ ናይ ኤርትራ ትግርኛ፡ እዚባ ናይ ትግራይ ትግርኛ እናተብሃለ፡ ኣብ ክንዲ ቋንቋካ ክትዕቢ ምዕዓር ብኣንፃሩ እቲ ቋንቋ ክልተ ገይርካ ናተይ ናትካ ብምባል ነቲ ቋንቋ ምቅታል ካልእ ዝረኣ ዕንወት ናይ ቋንቋ ትግርኛ ኢዩ፡፡ኮይኑ ግን እዞም ኣነ ጠቂሰዮም ዘለኩ ካብ ባሕሪ ብጭልፋ እምበር ብዙሕ ሽግር ከምዘሎ፡ኩሉ ኣብ በቤቱ ኮይኑ ዝዕዘብ ነገር ኢዩ፡፡

“ ኣብ ኤርትራ ትግርኛ ንምዕባይ ብዙሕ ሰዓር ከም ዝተካየደ ብዙሕ መርኣያታት ትረኽብ ኢካ፡፡ኣብ ትግራይ ግን ስነ-ፅሑፍ እውን እንተኾነ ኣብ እዋን ዕጥቃዊ ቃልሲ ገለ እውንታዊ ሰዓርታት ዝተፈተነ ክዘረብ ተዘይኮይኑ፡እዚ ዝበሃል ስነ ፅሑፍ ኣሎ ኢልካ እትዛረቡሉ ኣይኮነን፡፡ሎሚ ብቋንቋኻን ብስነ ፅሑፍኻን ክንጥቀም መሰል ኣብ ዝተረጋገፀሉ እዋን እኳ ሃሰሰ ኢልካ ዓጊብካ ከተንብቦ እትኸእል እዙይ ዝበሃል ኣፍካ መሊእካ ትዛረቡሉ ስነ ፅሑፍ ዳርጋ ኣይትረኽብን ኢካ፡፡”

- ቐድሚ 20 ዓመት ሓደ ምሁር ኣብ ቋንቋ ትግርኛ ኣድሂቡ ዝፀሓፈ ኢዩ፡፡ካብዚ ንዕዘብ ወይ ንመሃር ገና ቋንቋ ትግርኛ ኣሸንባይዮ ምስ እኒ ቋንቋ ኢንግሊዝ፡ዓረብ፡ፈረንሳይን ኣምሓርኛን ክወዳደር ይትረፍሲ ምስ ቋንቋ ኦሮሚፊያ ከ ክወዳደር ይኸእል ዲዩ ዝብል ሕቶ ምላሽ ዘድልዮ ኮይኑ ይስመዓኒ ኢዩ፡፡

ቋንቋ እንተዓቢዩ ባህሊ ይዓብይ ኣሎ ማለት ኢዩ፡፡ባህልን ቋንቋን ዓሚዮቕ ምትእስሳር ከምዘለዎም ብተደጋጋሚ ዝተዘርበን ዝፍለጥን ጉዳይ ኢዩ፡፡ባህሊ ሓደ ህዝቢ ንምምዕባል መፅናዕትን ምርምርን የድልይ ኢዩ፡፡ነቲ መፅናዕትን ምርምርን መሰረት ዝገበረ ዉፅኢታት ናብ ህዝቢ ብስፍሓትን ብዕምቆትን ንምብገሕን መንእሳይ ወለዶ ክፈልጦ ምግባርን ንፅባሕ ፍጹም ይፅናሓሉይ ክበሃል ዮብሉን ኢዩ፡፡ብጽፁይ ዝተፀንዐ ባህሊ መሰረት ዝገበረ ምዕባል ኩሉንትናዊ ባህሊ ክዓኹኹ፡ ኣብያተ ትምህርትን ማእከላት ስልጠናን ባህሊ ብቕኑዕ መገዲ ክጣየሳን ኣብ ባይታ ወሪድካ ስርሓውተን ምምዛን የድልይ ኢዩ፡፡

እንተዘይኮይኑ ክሰርሑ ዘይኸእሉ ይኹን ንስለ ምስታፍን ኣበል ክጥቐሙን ተባሂሉ ናይ ቋንቋን ባህልን ኣፈፍኖት ዘይብሎም ዓመት ዓመት ካብ ምእካብነቲ ክሰርሑ ዝኸእልን ኮነ ከድምዕን ክልውጥን ዓቕሚ ዘለዎ ምሕጋዝ ምተገብአ ኔሩ ግና ኣብ ባይታ እቲ ሓቂ ካልእ ኢዩ ኮይኑ ትረክቦ። ልዕሊ 20 ዓመት ዝገበራ ትካላት ባህልን ቋንቋን እንታይ ሰሪሖትን ዝብል ኣካል የለን ምባል ይከኣል ኢዩ። ኩሉ ነገር ብዓይኒ ወልቓዊ ረብሓን ኣንፈት ፖለቲካ ምርኣይ ልሙድ ካብ ዚከውን ግዜ ኣይቀለሎን ኢዩ።

ሎሚ ግን ምልስ ኢልና ንሕሰብ እስኪ ንቋንቋና ባዕልና እንተዘይተገዲስናሉ መን መግዲኡዩ ክግደሰሉ፣ ከምቲ ንባዕልካ ምስ እተኸብር ኢዩ ሰብ ዘኸብረካ ዝበሃል ንቋንቋ ትግርኛ ድማ፣ ኣብቲ ዝድለ ንክበፅሕ ኩሉ ኣእጃሙ ከወፊ ይምሕፀን። ንምዕባይን ምዕንባብን ቋንቋና ሎሚ ፅባሕ ከይበልና ከይተሓለልናን ከይተፈላለናን ንሰራሕ ኸብል እፈቱ።

ብተወሳኺ፡ ቋንቋ ኣብ ምምዕባል ግደ ድራማ፣ ግጥሚ፣ ደርፊ፣ ማሰ፣ ሕንቕሕንቕሊ ተይ፣ ፅንፅዓይን ወዘተን ኣቃሊልካ ዝረኣይ ኣይኮነን። እቲ ቐደም ትምህርትን ስልጣኔን ብዘተኮሩ ኣብ ዘይነበረሉ ግዜ፡ ብዘተኮሩ ግጥምታት፣ ማሰ ወይ ኣውሎታት፣ ባህላዊ ደርፍታትን ጽንፅዓይትን ከም ሕሱም ዚውቱር ምንባሩ ማህደራት ታሪኽን ዓብይትን ከውግዑ ትሰምዖ ኢዩ። ሎሚ ግና ኣብያተ ትምህርቲ ሰሲን ክነሰን ብዘተኮሩ ከምዚ ዓይነት ኣይትርእይን ኢካ። እቲ መድረኽ ትማሊ ብዘተኮሩ ክፍርይ ምኸእሉ ይገርመካ ኢዩ።

ሓደ ኣብ ቋንቋ ትግርኛ ዝግደሱ፡ ኣብ ቐድሚ ገለ ዓመታት ብዛዕባ ትግርኛን ምስትሕንፋፁን ኣብ'ቲ፡

“ ቋንቋ ትግርኛ ናባይ ገጹ፣ ምህብታምዶ ህውተታ፣ ”

ዝብል ፅሑፎም ኣብ መዳይ ኣሃዛት ካብ ዝፀሓፍዎ ቆንጠረ ክወስድ ኢዩ። እዚ ድማ ነቲ ኣተኩሮ ዝሰለጸ ዘሎ ኣሃዛት ግእዝ እቶም ዝምልከቶም ተጠመትዎ ካብ ዝብል ኢዩ።

“ ኣጠቓቕማ ኣሃዛት፡ ቁጽሪ፡ ”

ካልእ ኣገዳሲ ዝብሎ ናይ ቁጽሪ ኣሃዛትና ዘይምጥቃም ዓቢ ጌጋ ንፍጽም ከምዘሎና እስምዓኒ፡ ናይ ብሓቂ ዘሕዝን ከኣ እዩ። እቲ ርዱእ ጸገማት ናይ ኣሃዛትና ኣብ ቦትኡ ከሎ፡ ኣሃዛትና ክንጥቀመሎም እንኸእለሉ ኣጋጣሚታት ግን ኣሎ። ንኣብነት “ገጽ” ናይ መጻሕፍትን ጥራዛውትን፡ ጋዜጣታትን፡ ምዕራፋትን ሕጡባትን ናይ መጻሕፍቲ፡ ከምኡ'ውን ተኸታተልቲ ቁጽርታት (Serial numbers) ክንጥቀመሎም ንኸእል። እቲ ጸገም “ባዶ” ስለ ዘይብሉ፡ እቶም ንቡራት ናይ ቁጽሪ ሕግታት (ማለት ምድማር፡ ሙግዳል፡ ምምቃልን ምርባሕን ወዘተ) ክትግበሩ ስለ ዘይከኣል እዩ። ከም ዝፍለጥ፡ እቲ ብናይ ሮማውያን ኣሃዝ (Roman numeral) I, II...X, IV, XL C, M etc) ዝፍለጥ ስርዓተ ቁጽሪ እንተኸነውን ከም ናይ ግእዝ (ትግርኛ/ትግረ) ጸገም ኣለዎ። “ባዶ” ዘመልክት ቁጽሪ የብሉን። ካብ ጥቕሚ ወጻኢ ግን ኣይኮነን። ስለዝሆነ፡ ኣሃዛት ቁጽርታትና ብግቡእ ክንፈልጦምን ክንጥቀመሎምን፡ ምስክር ሕቡን ባህልናንን ታሪኽናንውን ስለ ዝኾኑ ክንፅቅጥም ይግባእ። **፩ ፪ ፫ ፬ ፭ ፮ ፯ ፰ ፱ ፲ ፳ ፳፭ ፳፯ ፳፱ ፴ ፴፯ ፴፰ ፴፱ ፵ ፶ ፷ ፸ ፹ ፺ ፻ ፺፻ ፺፻፲ ፺፻፲፩ ፺፻፲፪...፳፻ ፴፻ ፵፻ ፶፻ ፷፻ ፸፻ ፹፻ ፺፻...፳፻፲፫...፳፻፲፬...፳፻፲፭** ዝገርምዮ ገለ መናእሰያትናስ ወረ “እዚ ናይ ኣምሓርኛ እዩ” ዝብሉ ኣይተሳእኑን!

ንእግረ መገደይ “፳” “ዕስራ” ድኣምበር “ዒስራ” ኣይኮነን እቲ እሩም ትግርኛ።”

እስከ ኣብዚ ናይ ሎሚ ፅሑፊይ ገለ ሓፀርቲ ግጥምታት ኮነ ማሰታት፡ ኣብ ዕቢትን ምዕባልን ቋንቋ ትግርኛ ዕዘዝ ግደ ስለዘለዎም፡ ገለ ከንብብ ዝረከብኸዎም ክቕርብ ክፍትን ኢዩ። ብኡኡ ድማ ክፍለየኩም ኢዩ።

ኣንታ ስታይ ሜሰዮ፣
መህደሚካ ሂባካ ፈረሰዮ።

ኣንታ ስታይ ማዮ፣
ኣንታ ስታይ ማዮ፣
ንስካውን ጨኪንካ ከማዮ።

ሃፀይ ዮሃንስ ዝገጠምዎ ምጅኑ ብዓባይቲ ትሰምዖ ኢዩ።

መኮምብያ ለይላይ፣
መኮንቢያ ለይላይ፣
ጻል ሰብ እዮሞ፣
ንዮው ትዓብየላይ፣
ኢላዩ ክትዓብየላይ።

መልኣክ ታቦር መዝገብ ስላሴ ሊበርታ ኣብ ግዜ ንእስነቶም ቐድሚ ፍርቂ ዘመን ዝገጠምዎ ኢዩ።

ሳላ ልኡል መንገሻ ጎይታና፤
መጻኢ ማይ ሻና።

ሳላ ልኡል መንገሻ፤
ስገም ቦቂላ ኣብ ዋሻ።

ሳላ ልኡልቲ ኣይዳ፤
ስገም ቦቂላ ኣብ ሜዳ።

ገብረገዳኞ ዋጣ፡ ኣብ ግዜ ሃይለስላሴ ዝገጠሞ ኢዩ።

ማሰ! ማሰ! ማሰ!

ኣንቱም ወዲ ወልዱ ዘብልዕ ሰደዳ፤
ኣንቱም ወዲ ሰባጋድስ ዘብልዕ ምንጉዳ፤
ኣንቱም ወዲ ሰባጋድስ ዘብልዕ ዚያዳ፤
ኣንቱም ወዲ ስብሓት ሰብ ወርቂ መኼዳ፤
ንኣኹምዶ ይሰኣን ናእዳ፤
ወዮ ሃብቲያ ከይዱ ሎጎ ሳርዳ፤
ሃብቲ ሓወይ ከዳዕ እዩ ከም ይሁዳ፤
ዓጋመዶ ትኩሓድ ዓጋመ ጸዕዳ፤
ንዓጋመዶ ይጠፍኣ ኢዳ፤

እንታይ ኣእተዎ ኣብዛ ዓባይ ዕዳ፤
ኣይ ምስ ስመጃና ኣይምስ ጉለ ማኸዳ፤
ጸሓይ ዝዓረበኒ ኣብ ማእከል ሜዳ፤
ንኣይ እንዶ ግበሩላይ ሒንዳ፤
ሃብቲ ዝኣበያ ጽብቕቲ ዋርዳ፤
ከትጸድቁስ ዘይትህቡኒ ግዳ፤
ንልግስኹም ኣየድልዎን ማዕዳ፤
ካብ ጥንቲ ሃብ ሰዶ ዝልማዳ፤
ብማርያም ቢለኩም ከትብሉኒ ውሰዳ።

ኣብ ጊዜ ደጀዝማቶ ሰባጋድስ ወልዱ፡-ብማሰኛታት ካብ ዝቐረቡ ሓደ ማሰ ኢዩ።

ማሳዋ ዓሰም ማሳዋ ዓሰም፤
ጥልያን ተራኣየት ትዉሸም፤
እንግሊዝ ተራኣየት ትዉሸም፤
ደርጊ ተራኣየት ትዉሸም፤
ሀዝባዊ ግንባር ተራኣየት ትዉሸም፤
ተካላ ሃገር ወደባት ትሕሰም፤
ነብሳ ዘይትጸውር ዓረም፤
ኣንታ ሃቡኒ እንዶ ካላሸን ከብላ ሓሸምሸም።

ታደስ ሃይለ ወዲ ስኔል ቆሓይን ማሰኛ ዘማሰዎ ኢዩ።